

บทที่ 1

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนประกันวินาศภัย

อาจารย์วิวัฒน์ชัย อมรกุล

บทที่ 1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนประกันวินาศภัย

ตว. 1
(1 ชั่วโมง)

เรื่องที่

- 1.1 ลักษณะสำคัญของสัญญาประกันภัย
- 1.2 การเกิดและการสิ้นสุดของสัญญาประกันภัย และอายุความ
- 1.3 รายการที่มีอยู่ในกรมธรรม์ประกันวินาศภัย

แนวคิด

1. ลักษณะสำคัญของสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัย ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างตอบแทนกันด้วยการที่ผู้เอาประกันภัยตกลงจะชำระเบี้ยประกันภัยให้ และผู้รับประกันภัยก็จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหากมีวินาศภัยตามที่ตกลงกันไว้เกิดขึ้นในอนาคต โดยมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากสัญญาทั่วไป คือ 1) เป็นสัญญาต่างตอบแทน 2) เป็นสัญญาเพื่อการเสี่ยงโชค หรือเพื่อการเสี่ยงภัย 3) เป็นสัญญาที่ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสีย 4) เป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความสุจริตเป็นอย่างยิ่ง 5) เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริง และ 6) เป็นสัญญาที่หน่วยงานของรัฐกำกับดูแล และต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ เว้นแต่กรณีที่จัดเป็นคดีผู้บริโภค จะได้รับยกเว้นให้ไม่ต้องอาศัยหลักฐานที่เป็นหนังสืออีกต่อไปแล้ว ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
2. การเกิดขึ้นของสัญญาประกันภัย ต้องอาศัยหลักเกณฑ์ทั่วไปของการเกิดขึ้นของสัญญา กล่าวคือ ต้องมีบุคคลสองฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายผู้เสนอ และฝ่ายผู้สนอง ทั้งสองฝ่ายต้องแสดงเจตนาผูกนิติสัมพันธ์โดยมีวัตถุประสงค์ชัดเจนเวลาเข้าทำสัญญาต่อกัน แต่สัญญาประกันภัยนั้นอาจสิ้นสุดลงได้ด้วยผลของกฎหมายหรือผลของข้อตกลงระหว่างคู่สัญญานั้นก็ได้ ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการประกันวินาศภัย มีบทบัญญัติว่าด้วยอายุความไว้โดยเฉพาะ คือ ภายใน 2 ปีนับจากวันที่เกิดสิทธิเรียกร้องตามสัญญาประกันภัย อย่างไรก็ตามอายุความอาจสะดุดหยุดลงได้ เมื่อเหตุตามที่กฎหมายกำหนดเกิดขึ้น หรืออายุความอาจสะดุดอยู่ได้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
3. สัญญาประกันภัยไม่มีแบบกำหนดไว้ แต่ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งมีเนื้อความตามสัญญาที่ได้ตกลงกันนั้น โดยกรมธรรม์ประกันวินาศภัยจะต้องประกอบด้วย รายการต่างๆ ดังที่ได้กำหนดไว้ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์เอาประกันภัย 2) ภัยใดซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง 3) ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้ 4) จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย 5) จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย 6) ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องลงเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย 7) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัย 8) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันภัย 9) ชื่อของผู้รับประโยชน์ ถ้าจะมี 10) วันทำสัญญาประกันภัย และ 11) สถานที่และวันที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัย

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 1 จบแล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

1. อธิบายลักษณะสำคัญของสัญญาประกันภัยได้
2. อธิบายการเกิดและการสิ้นสุดของสัญญาประกันภัย และอายุความได้
3. อธิบายรายการที่มีอยู่กรมธรรม์ประกันวินาศภัยได้

เรื่องที่ 1.1

ลักษณะสำคัญของสัญญาประกันภัย

สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัย ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างตอบแทนกันด้วยการที่ผู้เอาประกันภัยตกลงจะชำระเบี้ยประกันภัยให้ และผู้รับประกันภัยก็จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หากมีวินาศภัยหรือเหตุอย่างอื่นตามที่ตกลงกันไว้เกิดขึ้นในอนาคต โดยมีลักษณะสำคัญ กล่าวคือ 1) เป็นสัญญาต่างตอบแทน 2) เป็นสัญญาเพื่อการเสี่ยงโชค หรือเพื่อการเสี่ยงภัย 3) เป็นสัญญาที่ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสีย 4) เป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความสุจริตเป็นอย่างยิ่ง 5) เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริง และ 6) เป็นสัญญาที่หน่วยงานของรัฐกำกับดูแล และต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้

1. เป็นสัญญาต่างตอบแทน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 กับมาตรา 862 บัญญัติไว้เกี่ยวกับคู่สัญญาประกันภัยซึ่งมีหน้าที่ต่างตอบแทนซึ่งกันและกันไว้ ดังนี้

“มาตรา 861 อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตตั้งได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย”

“มาตรา 862 ตามข้อความในลักษณะนี้

คำว่า “ผู้รับประกันภัย” ท่านหมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้

คำว่า “ผู้เอาประกันภัย” ท่านหมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัย

คำว่า “ผู้รับประกันภัย” ท่านหมายความว่า บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือรับจำนวนเงินใช้ให้อันผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยนั้น จะเป็นบุคคลคนหนึ่งคนเดียวก็ได้”

กล่าวคือ สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาสองฝ่ายระหว่างผู้เอาประกันภัยฝ่ายหนึ่งกับผู้รับประกันภัยอีกฝ่ายหนึ่ง โดยฝ่ายผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่ฝ่ายผู้รับประกันภัย และโดยที่ฝ่ายผู้รับประกันภัยก็มีหน้าที่ต่างตอบแทนด้วยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยแล้วแต่กรณี หากว่ามีวินาศภัยดังที่ตกลงกันไว้เกิดขึ้นในระหว่างที่สัญญาประกันภัยนั้นมีผลบังคับอยู่

2. เป็นสัญญาเพื่อการเสี่ยงโชค หรือเพื่อการเสี่ยงภัย

เนื่องจากการเสี่ยงโชค หรือการเสี่ยงภัย หมายถึง ความไม่แน่นอน สัญญาประกันภัยจึงมีลักษณะพิเศษที่อาศัยเหตุการณ์ในอนาคต อันไม่แน่นอนมากำหนดเป็นเงื่อนไขตั้งได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 ข้างต้น โดยจะให้ความคุ้มครองเฉพาะภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุเท่านั้น ซึ่งในแง่ของผู้เอาประกันภัย การที่

ผู้เอาประกันภัยมาซื้อประกันภัยก็เพื่อรองรับความเสี่ยงภัยในอนาคต ซึ่งอาจเกิดหรือไม่เกิดขึ้นมาก็ได้ เมื่อเอาไว้ เพราะถ้าจะรอให้ความเสี่ยงภัยมาถึงใกล้ตัว แล้วค่อยไปซื้อประกันภัย ผู้รับประกันภัยคงไม่ยอมรับประกันภัยให้ได้ ครั้นภายหลังทำสัญญาประกันภัยแล้ว ในแง่ของผู้รับประกันภัย อาจจะมี ความเสียหายเกิดขึ้นมามาก หรือน้อย หรือกระทั่งไม่เกิดขึ้นมาเลยก็ได้ ไม่มีผู้ใดสามารถคาดการณ์ได้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน

แต่หากได้มีความเสียหายเกิดขึ้นมาแล้ว ก่อนที่จะมาทำสัญญาประกันภัย ถึงแม้ผู้รับประกันภัยยอมรับคุ้มครองย้อนหลังให้ และเพิ่งมารับทราบภายหลัง ผู้เอาประกันภัยก็มิอาจได้รับความคุ้มครองได้ เนื่องจากไม่เข้าลักษณะเพื่อการเสี่ยงภัย หรือเสี่ยงโชคดังกล่าวของสัญญาประกันภัย

ตัวอย่างที่ 1.1 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง วินาศภัยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เป็นคดีที่ผู้เอาประกันภัย เป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้องจำเลย ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัยสำหรับวินาศภัยที่เกิดขึ้นมาแล้วก่อนหน้าวันทำสัญญาประกันภัยนั่นเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2513/2518 กรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ลื่นอายุเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม ต่อมาวันที่ 24 กรกฎาคม เกิดอุบัติเหตุ ผู้เอาประกันภัยขอให้ผู้รับประกันภัยออกกรมธรรม์ประกันภัย เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม โดยให้มีผลย้อนหลังไปถึงวันที่ 22 กรกฎาคม กรณีเช่นนี้ ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในสัญญาประกันภัย ในส่วนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรับประกันวินาศภัยที่เกิดขึ้นมาแล้ว โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า **วินาศภัยหากมีขึ้นตามมาตรา 861 ว่า หมายถึง วินาศภัยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตหลังจากวันทำสัญญา วินาศภัยที่เกิดขึ้นแล้วจะเอามาประกันภัยไม่ได้ แม้กรมธรรม์ประกันภัยจะระบุอายุการประกันภัยย้อนหลังเป็นวันที่ 22 กรกฎาคม ก่อนเกิดวินาศภัย ก็หาทำให้ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยใช้ค่าเสียหายตามกรมธรรม์นั้นได้ไม่**

3. เป็นสัญญาที่ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสีย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 บัญญัติว่า

“อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ในวันไซ้ ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด”

จะเห็นว่า กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย มิฉะนั้นแล้วสัญญาประกันภัยที่ทำกันมานั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันระหว่างคู่สัญญากันขึ้นเลย

การที่ผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้น หมายความว่า การที่ผู้เอาประกันภัยมีความสัมพันธ์ทางกฎหมายเกี่ยวข้องกับวัตถุที่เอาประกันภัย ถ้ามีเหตุการณ์ที่คุ้มครองใดเกิดขึ้นแก่วัตถุที่เอาประกันภัยนั้นแล้ว จะส่งผลทำให้ผู้เอาประกันภัยได้รับความเสียหายทางการเงินจากเหตุการณ์นั้น เช่น เจ้าของบ้านจะได้รับความเสียหายทางการเงินที่จะต้องทำการซ่อมแซมบ้านของตนที่ถูกไฟไหม้ให้กลับคืนสู่สภาพดั้งเดิม หรือรถยนต์คันที่เอาประกันภัยของผู้เอาประกันภัยได้ถูกคนร้ายลักเอาไป เป็นต้น ดังนั้น ภายหลังจากทำสัญญาประกันภัยแล้ว ผู้รับประกันภัยก็จะมีภาระผูกพันในการทำหน้าที่ชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยตามสัญญาประกันภัยนั้นๆ

เหตุที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ได้เอาประกันภัยไว้ ก็เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงมิให้สัญญาประกันภัยมีลักษณะดังเช่นการพนันขึ้นต่อ เพราะหากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยแล้ว ก็เท่ากับว่าผู้เอาประกันภัยไม่ได้รับความเสียหายอย่างแท้จริง เวลาเมื่อเกิดอุบัติเหตุแก่วัตถุที่เอาประกันภัยของบุคคลอื่น

ซึ่งตนไม่มีความเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเลย กลับได้กำไรตอบแทนจากการลงทุนชำระเบี้ยประกันภัยเพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งอาจสร้างแรงจูงใจที่จะพยายามทำให้เกิดความเสียหายแก่วัตถุที่ได้เอาประกันภัยของบุคคลอื่นนั้นโดยเร็วเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ หรือเงินชดใช้ที่จะได้รับกลับคืนมาจากการทำสัญญาประกันภัย

ตัวอย่างที่ 1.2 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง สัญญาที่ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสีย เป็นคดีที่ผู้เอาประกันภัยเป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้อยค่าเลย ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7332/2555 พุทธการณที่โจทก์ซื้อรถยนต์จากบริษัทผู้ขายรถยนต์ ซึ่งได้ทำสัญญาประกันภัยกับจำเลยผู้รับประกันภัย ก่อนโจทก์ชำระราคารถยนต์ โดยมีตัวแทนจำหน่ายของบริษัทผู้ขายรถเป็นผู้ชำระค่าเบี้ยประกันภัย และระบุชื่อโจทก์เป็นผู้เอาประกันภัย เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงในการซื้อขายรถยนต์ระหว่างโจทก์กับบริษัทผู้ขายรถยนต์ จำเลยยอมทราบดีว่า โจทก์เป็นคู่สัญญากับจำเลยตามกฎหมายประกันภัย โจทก์เป็นผู้มีส่วนได้เสียในรถยนต์ที่เอาประกันภัย จึงมีอำนาจฟ้อง

4. เป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความสุจริตเป็นอย่างยิ่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติเรื่องความสุจริตอย่างยิ่งไว้ ดังนี้

“มาตรา 865 ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดี หรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแกล้งข้อความนั้นเป็นความเท็จไซ้ร่า ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ

ถ้ามิได้ใช้สิทธิบอกกล่าวภายในกำหนดเดือนหนึ่ง นับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกกล่าวได้ก็ดี หรือมิได้ใช้สิทธินั้นภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันทำสัญญาก็ดี ท่านว่าสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไป

มาตรา 866 ถ้าผู้รับประกันภัยได้รู้ข้อความจริงดังกล่าวในมาตรา 865 นั้นก็ดี หรือรู้ว่าข้อความจริงเป็นเท็จก็ดี หรือควรจะรู้เช่นนั้น หากใช้ความระมัดระวังดังจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชนก็ดี ท่านให้ฟังว่าสัญญานั้นเป็นอันสมบูรณ์”

สำหรับสัญญาประกันภัยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยเวลาขอเอาประกันภัยจะต้องเปิดเผยข้อความจริง อันเป็นสาระสำคัญที่ตนรับรู้มา และจะต้องไม่แกล้งข้อความนั้นเป็นเท็จ ซึ่งจะส่งผลถึงขนาดทำให้เมื่อผู้รับประกันภัยได้รับรู้แล้ว ตกลงเข้ารับประกันภัยด้วยเบี้ยประกันภัยเพิ่มสูงขึ้น หรือถึงขนาดปฏิเสธไม่ยอมรับประกันภัยเลย ถึงแม้ข้อความจริงนั้นผู้รับประกันภัยจะมีได้สอบถามกับผู้เอาประกันภัยก็ตาม

หากผู้รับประกันภัยได้ตกลงรับประกันภัยโดยไม่ทราบว่า ผู้เอาประกันภัยได้ปกปิดข้อความจริง หรือแกล้งข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญดังกล่าว ผลทางกฎหมายทำให้สัญญาประกันภัยนั้นตกเป็นโมฆียะ โดยให้สิทธิแก่ผู้รับประกันภัยซึ่งมารับทราบภายหลังสามารถบอกกล่าวภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้สัญญาประกันภัยนั้นตกเป็นโมฆะในท้ายที่สุดได้ เว้นแต่ข้อความจริงนั้นเป็นสิ่งที่ผู้รับประกันภัยรู้อยู่แล้ว หรือควรจะรู้ได้ หากใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการประกอบวิชาชีพของตน สัญญาประกันภัยนั้นก็คงมีผลบังคับสมบูรณ์ตามปกติ

ตัวอย่างที่ 1.3 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง การรับรู้ถึงข้อความจริงที่เป็นสาระสำคัญ เป็นคดีที่ผู้เอาประกันภัย เป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้องจำเลย ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1277/2524 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่ผู้เอาประกันภัยละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริง อันจะทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 นั้น ต้องเป็นข้อความจริงซึ่งผู้เอาประกันภัยรู้อยู่แล้วว่าจะจะเป็นเหตุจูงใจให้ผู้รับประกันภัยเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา

5. เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877 บัญญัติว่า

“มาตรา 877 ผู้รับประกันภัยจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) เพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง

(2) เพื่อความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินซึ่งได้เอาประกันภัยไว้ เพราะได้จัดการตามสมควรเพื่อป้องกันความวินาศภัย

(3) เพื่อบรรดาค่าใช้จ่ายอันสมควรซึ่งได้เสียไปเพื่อรักษาทรัพย์สินซึ่งเอาประกันภัยไว้ในวัน มีให้วินาศ

อันจำนวนวินาศจริงนั้น ท่านให้ตีราคา ณ สถานที่และในเวลาซึ่งเหตุวินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้น อนึ่งจำนวนเงินซึ่งได้เอาประกันภัยไว้ในวัน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นหลักประมาณอันถูกต้องในการตีราคาเช่นว่านั้น

ท่านห้ามมิให้คิดค่าสินไหมทดแทนเกินไปกว่าจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยไว้

เวลาเกิดวินาศภัยดังที่ตกลงกันไว้ขึ้นมา สัญญาประกันภัยกำหนดให้ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ประเมินมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง และชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่แท้จริงนั้นให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ต่อไป ทั้งนี้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เอาประกันภัยกลับคืนสู่สภาพดั้งเดิมเสมือนหนึ่งมิได้เกิดความเสียหายขึ้นมาเลย และเพื่อป้องกันมิให้สัญญาประกันภัยมีสภาพเสมือนหนึ่งเป็นการพนันขึ้นต่อ ด้วยการมาแสวงหากำไรจากการประกันภัย

ตัวอย่างที่ 1.4 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง ผู้รับประกันภัยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายแท้จริง เป็นคดีที่บุคคลภายนอกผู้เสียหาย เป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้องจำเลยที่ 1 ผู้เอาประกันภัย และจำเลยที่ 2 ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4888/2558 จำเลยที่ 1 เป็นผู้ทำละเมิดต่อโจทก์และเป็นผู้เอาประกันภัยโดยทำสัญญาประกันภัยคำจูนกับจำเลยที่ 2 เพื่อคุ้มครองความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกรวมถึงความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย หรืออนามัย และทรัพย์สิน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 887 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “อันว่าประกันภัยคำจูนนั้นคือสัญญาประกันภัยซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงว่าจะใช้ค่าสินไหมทดแทนในนามของผู้เอาประกันภัยเพื่อความวินาศภัยอันเกิดขึ้นแก่บุคคลอีกคนหนึ่งและซึ่งผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ” และวรรคสอง บัญญัติว่า “บุคคลผู้ต้องเสียหายชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนตามที่ตนควรจะได้นั้นจากผู้รับประกันภัยโดยตรง แต่ค่าสินไหมทดแทนเช่นว่านี้หาอาจคิดเกินไปกว่าจำนวนอันผู้รับประกันภัยจะพึงต้องใช้ตามสัญญานั้นได้ไม่...” มีความหมายว่าบุคคลผู้ต้องเสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความวินาศภัยอันเกิดขึ้นแก่ตนจากผู้รับประกันภัยโดยตรงและเป็น

ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เอาประกันภัยต้องรับผิดชอบฐานละเมิด คือจำนวนค่าเสียหายทั้งหมดที่โจทก์ได้รับ และ มาตรา 877 บัญญัติว่า “ผู้รับประกันภัยจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวต่อไปนี้ คือ (1) เพื่อจำนวนวินาศภัย แท้จริง...” คำว่า “วินาศภัยอันเกิดขึ้นและซึ่งผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ” จึงหมายความว่า เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้น ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นเพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริงแต่ไม่เกินจำนวนเงิน ที่ระบุในกรมธรรม์ประกันภัย

6. เป็นสัญญาที่หน่วยงานของรัฐกำกับดูแล และต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้

พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 บัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมของหน่วยงานที่กำกับดูแลไว้ ดังนี้
“มาตรา 29 กรมธรรม์ประกันภัยที่บริษัทออกให้แก่ผู้เอาประกันภัย ต้องเป็นไปตามแบบและข้อความที่ นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้รวมทั้งเอกสารประกอบ หรือแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัยด้วย
แบบและข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วตามวรรคหนึ่ง เมื่อนายทะเบียนเห็นสมควร หรือ เมื่อบริษัทร้องขอ นายทะเบียนจะสั่งให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติม หรือยกเลิกแบบ หรือข้อความนั้นบางส่วน หรือ ทั้งหมดก็ได้

ในกรณีที่บริษัทออกกรมธรรม์ประกันภัยแตกต่างไปจากแบบ หรือข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบ ตามวรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยมีสิทธิเลือกให้บริษัทต้องรับผิดชอบ ในการชำระหนี้ตามแบบกรมธรรม์ประกันภัย หรือข้อความที่บริษัทออกให้ นั้น หรือตามแบบ หรือข้อความที่นาย- ทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วก็ได้ และไม่ว่าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยจะใช้สิทธิ ดังกล่าวนี้นี้ ประการใดหรือไม่ ย่อมไม่เป็นเหตุให้บริษัทพ้นความผิดที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ในกรณีที่บริษัทออกกรมธรรม์ประกันภัย โดยใช้แบบหรือข้อความที่นายทะเบียนมิได้ให้ความเห็นชอบตาม วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ผู้เอาประกันภัยจะเลือกให้บริษัทต้องรับผิดชอบตามกรมธรรม์ประกันภัยนั้น หรือจะบอกเลิก สัญญาประกันภัยนั้นเสีย และให้บริษัทคืนเบี้ยประกันภัยทั้งสิ้นที่ได้ชำระไว้แล้วแก่บริษัทก็ได้ และไม่ว่าผู้เอาประกันภัย จะใช้สิทธิดังกล่าวนี้ ประการใดหรือไม่ ย่อมไม่เป็นเหตุให้บริษัทพ้นความผิดที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 30 อัตราเบี้ยประกันภัยที่บริษัทกำหนด จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียน

อัตราเบี้ยประกันภัยที่นายทะเบียนเห็นชอบไว้แล้ว เมื่อนายทะเบียนเห็นสมควรหรือเมื่อบริษัทร้องขอ นาย ทะเบียนจะสั่งให้เปลี่ยนอัตรานั้นเสียใหม่ก็ได้การเปลี่ยนอัตราใหม่ไม่มีผลกระทบต่อกรมธรรม์ประกันภัยที่ได้ กำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้ก่อนแล้ว”

และพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551

“มาตรา 30/1 ให้ถือว่าข้อความหรือภาพที่โฆษณา หรือหนังสือชักชวนเป็นส่วนหนึ่งของกรมธรรม์ประกันภัย หากข้อความหรือภาพใดมีความหมายขัดกับข้อความในกรมธรรม์ประกันภัย ให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่ผู้เอา ประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัย แล้วแต่กรณี

ห้ามตัวแทนประกันวินาศภัยนำข้อความ หรือภาพโฆษณา หรือหนังสือชักชวนที่ไม่ได้รับความเห็นชอบจาก บริษัทไปใช้ในการชักชวนให้บุคคลทำสัญญาประกันภัย

มาตรา 90 บริษัทได้ออกกรมธรรม์ประกันภัย หรือเอกสารประกอบ หรือแนบท้ายกรมธรรม์ ประกันภัย โดยฝ่าฝืนมาตรา 29 หรือกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย โดยฝ่าฝืนมาตรา 30 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามแสนบาท”

แม้สัญญาประกันภัยจะเป็นสัญญาที่ไม่มีรูปแบบ แต่ก็มีลักษณะของสัญญาสำเร็จรูป เนื่องด้วยเป็นข้อสัญญาที่มีการกำหนดสาระสำคัญไว้ล่วงหน้าในรูปแบบของกรมธรรม์ประกันภัย โดยที่ฝ่ายผู้รับประกันภัยเป็นผู้กำหนดขึ้นมาแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดมาตรการควบคุม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยให้แบบและข้อความของกรมธรรม์ประกันภัย รวมทั้งเอกสารประกอบหรือแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัย และอัตราเบี้ยประกันภัยต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) เสียก่อน หากผู้รับประกันภัยออกกรมธรรม์ประกันภัยผิดไปจากแบบ หรือข้อความที่ได้รับอนุมัติจากนายทะเบียน หรือกระทั่งออกกรมธรรม์ประกันภัยโดยที่ยังไม่ได้รับอนุมัติ ก็ไม่อาจยกมาเป็นเหตุปฏิเสธความรับผิดชอบต่อผู้เอาประกันภัย ผู้รับประกันภัย หรือบุคคลภายนอกผู้เสียหายได้ ทั้งยังต้องโทษปรับสูงสุดไม่เกินสามแสนบาทอีกด้วย

นอกจากนี้ หากข้อสัญญานั้นยังมีลักษณะที่เอาเปรียบ หรือไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ศาลก็มีอำนาจตรวจสอบ และปรับลดให้มีผลเท่าที่เกิดความเป็นธรรมต่อคู่สัญญาฝ่ายนั้นได้ ดังพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 4 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ดังนี้

“ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น

ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้ตีความสัญญาสำเร็จรูปไปในทางที่เป็นคุณแก่ฝ่ายซึ่งมิได้เป็นผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปนั้น”

อนึ่ง สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นเมื่อมีคำเสนอ และคำสนองถูกต้องตรงกันระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย โดยอาจเกิดขึ้นได้ด้วยวาจาก็ได้ เพียงแต่กฎหมายกำหนดห้ามมิให้ฟ้องร้อง หากปราศจากหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือตัวแทนของฝ่ายนั้น ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคแรกว่า

“อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่”

หลักฐานเป็นหนังสือที่ต้องลงลายมือชื่อของคู่สัญญาประกันภัยฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือตัวแทนของฝ่ายนั้น ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยจะฟ้องร้องให้ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบ อาจเป็นกรมธรรม์ประกันภัย หรือใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัยก็ได้ ขณะที่ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยจะฟ้องร้องให้ผู้เอาประกันภัยต้องรับผิดชอบ อาจเป็นใบคำขอเอาประกันภัย หรือเอกสารยืนยันการสั่งทำประกันภัยก็ได้

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันในคดีที่คู่สัญญาประกันภัยฟ้องคดีเรียกร้องระหว่างกันนั้น จัดเป็นคดีผู้บริโภค จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานที่เป็นหนังสือดังกล่าวอีกต่อไป ดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 วรรคแรกของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งบัญญัติว่า

“บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับให้นิติกรรมใดต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้นั้น มิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคน ในการฟ้องร้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจชำระหนี้”

ตัวอย่างที่ 1.5 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง ใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัย คือ หลักฐานเป็นหนังสือ เป็นคดีที่ผู้เอาประกันภัย เป็นโจทก์ฟ้องเรียกเงินค่าเสียหาย ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2661/2532 ใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัยมีลายมือชื่อผู้จัดการของจำเลย และมีรายละเอียดต่างๆ คือ หมายเลขทะเบียนและรายละเอียดอื่นเกี่ยวกับรถยนต์ที่เอาประกันภัย ทุนประกัน ระยะเวลาประกัน ทั้งระบุหมายเลขของกรมธรรม์ด้วย ดังนั้น ใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัยดังกล่าวย่อมเป็นหลักฐานเป็นหนังสือที่จะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้

ตัวอย่างที่ 1.6 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง กรมธรรม์ประกันภัย คือ หลักฐานเป็นหนังสือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1564/2525 กฎหมายมิได้กำหนดแบบแห่งนิติกรรมสัญญาประกันภัยไว้ เพียงแต่บังคับให้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดหรือตัวแทนเป็นสำคัญ มิฉะนั้น จะฟ้องร้องให้บังคับคดีมิได้

สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นเมื่อมีการแสดงเจตนาทำคำเสนอคำสนองถูกต้องตรงกัน แต่ก็ได้หมายความว่า มีข้อสัญญาอยู่เฉพาะในคำเสนอและคำสนองที่ทำเป็นหนังสือเท่านั้น เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น ย่อมไม่มีประโยชน์อย่างใดที่กฎหมายจะบัญญัติให้ผู้รับประกันภัยต้องส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยอีก ในเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสืออยู่แล้ว

กรมธรรม์ประกันภัย คือ หลักฐานเป็นหนังสือเกี่ยวกับข้อสัญญาและเงื่อนไขการประกันภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยลงลายมือชื่อมอบให้ไว้แก่ผู้เอาประกันภัย

เรื่องที่ 1.2

การเกิดและการสิ้นสุดของสัญญาประกันภัย และอายุความ

สัญญาประกันภัยจะเกิดขึ้น และมีผลบังคับได้ต่อเมื่อเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเช่นเดียวกับสัญญาอื่นทั่วไป และจะสิ้นสุดผลบังคับลงได้ก็โดยผลของกฎหมาย และโดยความสมัครใจของคู่สัญญาประกันภัยเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาเรียนรู้ และในการสร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องถึงการเกิดและการสิ้นสุดของสัญญาประกันภัย

เมื่อสัญญาประกันภัยเกิดขึ้นมาแล้ว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างมีสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน หากละเลย หรือใช้สิทธิในทางที่ไม่ถูกต้อง อาจก่อให้เกิดเป็นคดีข้อพิพาทระหว่างกันขึ้นมาได้ เรื่องอายุความตามที่กฎหมายกำหนดจึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันที่จะต้องศึกษา และทำความเข้าใจ เพราะจะส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธินำข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลของคู่สัญญานั้นได้

1. การเกิดของสัญญาประกันภัย

สัญญาประกันภัยเป็นนิติกรรม¹สองฝ่าย อันเกิดขึ้นมาจากการที่บุคคลฝ่ายหนึ่งทำนิติกรรมคำเสนอที่จะขอเอาประกันภัย ซึ่งปกติมักเป็นผู้ขอเอาประกันภัย มายังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ในที่นี้ คือ ผู้รับประกันภัย ซึ่งภายหลังจากพิจารณาคำเสนอนั้นจนเป็นที่พอใจแล้ว ผู้รับประกันภัยก็ตอบตกลงด้วยการทำนิติกรรมคำสนองไปยังผู้ขอเอาประกันภัย หากคำเสนอกับคำสนองชัดเจนถูกต้องตรงกันทุกประเด็น สัญญาประกันภัยก็บังเกิดขึ้น และมีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายทันที สถานะของผู้ขอเอาประกันภัยจะกลับกลายมาเป็นผู้เอาประกันภัยทันทีเช่นกัน

ในทางปฏิบัติ บ่อยครั้งที่การเจรจาขอทำประกันภัยอาจต้องมีขั้นตอนการดำเนินการหลายครั้งกว่าจะได้คำเสนอกับคำสนองที่ถูกต้องตรงกันได้ เช่น อาจมีการร้องขอข้อมูลรายละเอียดของวัตถุที่ขอเอาประกันภัยเพิ่มเติม ขอสำรวจตรวจสอบวัตถุที่ขอเอาประกันภัย เจรจาท่องเรื่องเงื่อนไขความคุ้มครอง ค่าเบี้ยประกันภัย หรือกำหนดระยะเวลาเอาประกันภัย เป็นต้น ทำให้เกิดเป็นคำเสนอใหม่แลกเปลี่ยนกันไปมาหลายครั้ง ครั้นทุกอย่างเป็นที่สรุปในท้ายที่สุดจนได้คำเสนอกับคำสนองที่ชัดเจนถูกต้องตรงกัน และเป็นที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่ายแล้ว สัญญาประกันภัยก็เกิดขึ้น แต่ถ้าวาระหว่างเจรจาดตกลงกันไม่ได้ คำเสนอนั้นมิได้รับการสนองตอบ และได้สิ้นผลไป สัญญาที่มีอาจเกิดขึ้นมาได้ เพราะเป็นเพียงนิติกรรมคำเสนอฝ่ายเดียวเท่านั้น

การทำนิติกรรมคำเสนอกับคำสนองนั้น เป็นการกระทำด้วยเจตนา เพื่อให้ผลผูกพันกันทางกฎหมาย จึงเรียกว่า เป็นการแสดงเจตนาคำเสนอกับคำสนอง ซึ่งสามารถจำแนกออกได้สองประเภท ดังนี้

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 149 นิติกรรม หมายความว่า การใดๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ

1.1 การแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า การแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้านั้น หมายความว่าถึงเมื่อบุคคลผู้มีคำเสนอทำออกไปแล้ว ผู้มีคำสนองสามารถตอบรับคำเสนอนั้นได้ทันที หรือภายในกำหนดเวลาที่กำหนดให้ทำคำสนอง เช่น ให้ตอบตกลงกลับมาภายในวันพรุ่งนี้ เป็นต้น โดยอาจพูดคุยเห็นหน้ากัน หรือโดยพูดคุยกันผ่านทางโทรศัพท์ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

“มาตรา 168 การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า ให้ถือว่ามิผลนับแต่ผู้รับการแสดงเจตนาได้ทราบการแสดงเจตนา นั้น ความข้อนี้ให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลหนึ่งแสดงเจตนาไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งโดยทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่นซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทำนองเดียวกัน

มาตรา 354 คำเสนอจะทำสัญญาอันบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น ท่านว่าไม่อาจจะถอนได้ภายในระยะเวลาที่บ่งไว้

มาตรา 356 คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใด ก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย”

หรือโดยการสื่อสารผ่านทางสื่อออนไลน์ แบบเวลาจริง (Real Time)² ก็ได้ สำหรับช่องทางผ่านทางสื่อออนไลน์แบบเวลาจริง (Real Time) นั้น ได้แก่ Skype, Face Time, Chat Room ซึ่งให้ความรู้สึกเสมือนเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าด้วยเช่นกัน ครั้นเมื่อมีคำเสนอกับคำสนองที่ชัดเจนถูกต้องตรงกันแล้ว สัญญาที่เกิดขึ้นทันที ณ เวลานั้นสถานที่นั้น ดังพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มาตรา 13 ซึ่งบัญญัติว่า “คำเสนอหรือคำสนองในการทำสัญญา อาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ และห้ามมิให้ปฏิเสธการมีผลทางกฎหมายของสัญญา เพียงเพราะเหตุที่สัญญานั้นได้ทำคำเสนอหรือคำสนองเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์”

ตัวอย่างที่ 1.7 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง การแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า เป็นคดีที่ผู้เอาประกันภัยโจทก์ที่ 2 ฟ้องเรียกจำเลย ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2661/2532 เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2524 โจทก์ที่ 2 ได้โทรศัพท์ทางไกลจากจังหวัดมุกดาหาร ขอเสนอเอาประกันภัยรถยนต์คันพิพาทกับตัวแทนของจำเลยประจำจังหวัดอุบลราชธานี ตัวแทนจำเลยได้ออกใบเสร็จรับเงินเบี้ยประกันภัยของจำเลย ให้แก่โจทก์ที่ 2 ในวันนั้น โดยระบุระยะเวลาประกันเริ่มวันที่ 3 พฤษภาคม 2524 สิ้นสุด 3 พฤษภาคม 2525 เวลา 0.01 นาฬิกา ตัวแทนจำเลยได้โทรเลขแจ้งจำเลยที่กรุงเทพมหานคร จำเลยได้รับโทรเลขวันที่ 4 เดือนเดียวกัน วันที่ 4 พฤษภาคม 2524 โจทก์ที่ 2 ได้ส่งตัวแลกเงินชำระเบี้ยประกันภัยให้ตัวแทนจำเลย และวันที่ 6 เดือนเดียวกัน จำเลยได้ออกกรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์คันพิพาท ดังนี้ ต้องถือว่า การประกันภัยรายนี้ได้ตกลงกันแล้ว ระหว่างโจทก์ที่ 2 กับตัวแทนจำเลยในวันที่ 2 พฤษภาคม 2524 เมื่อรถยนต์คันพิพาทถูกคนร้ายปล้นเอาไป ตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม 2524 เวลา 22 นาฬิกา จำเลยจึงต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ทั้งสอง

² อังกฤษ-ไทย: คสั้งค์พท์ไทย โดย สวทช.

1.2 การแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง กรณีที่ผู้มีคำเสนอกับผู้มีคำสนองมิได้มีการตอบรับกัน โดยทันที จำต้องใช้ระยะเวลาหนึ่ง โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ช่องทาง ดังนี้

1.2.1 การอาศัยช่องทางการสื่อสารปกติ เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีโต้ตอบกันได้ทันทีที่เหมือนอย่างเช่นกับบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า เนื่องจากต้องใช้เวลาในการติดต่อสื่อสารถึงกัน เป็นต้นว่า โดยทางจดหมาย โทรสาร การฝากบอกกล่าว กฎหมายกำหนดให้สัญญาเกิดขึ้นนับแต่เวลาเมื่อคำสนองตอบรับจากผู้มีคำสนองไปถึงผู้มีคำเสนอนั้นแล้ว แม้ผู้มีคำเสนอรับไว้แต่ยังมิได้เปิดอ่านข้อความคำเสนอนั้นก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น โทรสารตกลงรับประกันภัยจากผู้รับประกันภัยไปถึงเครื่องโทรสารของผู้เอาประกันภัย สัญญาประกันภัยเริ่มมีผลบังคับตั้งแต่วันเวลานั้น โดยไม่คำนึงว่าผู้เอาประกันภัยจะได้อ่านคำสนองของผู้รับประกันภัยแล้วหรือไม่ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

“มาตรา 169 การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้า ให้ถือว่ามีผลนับแต่เวลาที่การแสดงเจตนาไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา แต่ถ้าได้บอกออกไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา ก่อนหรือพร้อมกันกับการแสดงเจตนาไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา การแสดงเจตนาที่ตกเป็นอันไร้ผล

การแสดงเจตนาที่ได้ส่งออกไปแล้ว ย่อมไม่เสื่อมเสียไป แม้ภายหลังการแสดงเจตนา ผู้แสดงเจตนาจะถึงแก่ความตาย หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

มาตรา 361 อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้น แต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ

ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือตามปกติประเพณี ไม่จำเป็นจะต้องมีคำบอกกล่าวสนองไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้น ในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น อันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ”

1.2.2 การอาศัยช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางสื่อออนไลน์ เป็นกรณีแบบไม่ใช่เวลาจริง (Non-real Time) เช่น E-mail, Line Message, Facebook Message เป็นต้น สัญญาจะเกิดขึ้นนับแต่เวลาได้รับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นเข้าสู่ระบบข้อมูลโดยตรงของผู้รับข้อมูล หรือนับแต่เวลาเรียกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นจากระบบข้อมูลอื่นของผู้รับข้อมูล ดังในพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 13 คำเสนอหรือคำสนองในการทำสัญญา อาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ และห้ามมิให้ปฏิเสธการมีผลทางกฎหมายของสัญญาเพียงเพราะเหตุที่สัญญานั้นได้ทำคำเสนอหรือคำสนองเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

มาตรา 14 ในระหว่างผู้ส่งข้อมูลและผู้รับข้อมูล การแสดงเจตนาหรือคำบอกกล่าวอาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

มาตรา 22 การส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้ถือว่าได้มีการส่งเมื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ได้เข้าสู่ระบบข้อมูลที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ส่งข้อมูล

มาตรา 23 การรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้ถือว่า มีผลนับแต่เวลาที่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูล

หากผู้รับข้อมูลได้กำหนดระบบข้อมูลที่เหมาะสมที่จะใช้ในการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยเฉพาะ ให้ถือว่า การรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีผลนับแต่เวลาที่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูลได้กำหนดไว้แล้ว แต่ถ้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวได้ส่งไปยังระบบข้อมูลอื่นของผู้รับข้อมูล ซึ่งมีใช้ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูลกำหนดไว้ให้ถือว่า การรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีผลนับแต่เวลาที่ได้เรียกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากระบบข้อมูลนั้น

ความในมาตรานี้ให้ใช้บังคับแม้ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูลตั้งอยู่ในสถานที่อื่นที่ต่างหากจากสถานที่ที่ถือว่าผู้รับข้อมูล ได้รับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตาม มาตรา 24

มาตรา 24 การส่งหรือการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่าได้ส่ง ณ ที่ทำการงานของผู้ส่งข้อมูล หรือได้รับ ณ ที่ทำการงานของผู้รับข้อมูล แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ผู้ส่งข้อมูลหรือผู้รับข้อมูลมีที่ทำการงานหลายแห่ง ให้ถือเอาที่ทำการงานที่เกี่ยวข้องมากที่สุดกับธุรกรรมนั้นเป็นที่ทำการงาน เพื่อประโยชน์ตามวรรคหนึ่ง แต่ถ้าไม่สามารถกำหนดได้ว่าธุรกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับที่ทำการงานแห่งใดมากที่สุด ให้ถือเอาสำนักงานใหญ่เป็นสถานที่ที่ได้รับ หรือส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น

ในกรณีที่ไม่ปรากฏที่ทำการงานของผู้ส่งข้อมูลหรือผู้รับข้อมูล ให้ถือเอาถิ่นที่อยู่ปกติเป็นสถานที่ที่ส่งหรือได้รับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ความในมาตรานี้มิให้ใช้บังคับกับการส่ง และการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยวิธีการทางโทรเลข และโทรพิมพ์ หรือวิธีการสื่อสารอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา”

ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้รับประกันภัยส่งคำสนองตกลงรับประกันภัยเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เข้าสู่ระบบข้อมูลโดยตรงของผู้เอาประกันภัยแล้ว ทำให้คำเสนอกับคำสนองถูกต้องตรงกัน สัญญาประกันภัยก็เกิดขึ้นนับแต่เวลาที่ได้รับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นในระบบข้อมูลของผู้เอาประกันภัยแล้ว แต่ถ้ามีการส่งคำสนองนั้นผ่านระบบข้อมูลอื่นก่อน สัญญาประกันภัยจะเกิดขึ้นเมื่อเวลาที่ผู้เอาประกันภัยได้เรียกข้อมูลนั้นจากระบบข้อมูลอื่น

1.3 ลักษณะอันเป็นสาระสำคัญของสัญญาทั่วไป อย่างไรก็ตาม สัญญาประกันภัยจะมีผลบังคับตามกฎหมายได้ต้องประกอบด้วยลักษณะอันเป็นสาระสำคัญ 3 ประการเช่นเดียวกับสัญญาทั่วไป ดังนี้

1.3.1 ต้องมีคู่สัญญา สัญญาเป็นนิติกรรมสองฝ่าย หรือหลายฝ่ายเสมอ โดยที่ฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาทำนิติกรรมที่เรียกว่า “คำเสนอ” อีกฝ่ายหนึ่งก็แสดงเจตนาทำนิติกรรมที่เรียกว่า “คำสนอง” ตอบรับกลับมา ดังนั้นสัญญาฝ่ายเดียวจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะเป็นเพียงการทำนิติกรรมคำเสนอฝ่ายเดียว แต่ไม่มีอีกฝ่ายหนึ่งทำนิติกรรมตอบสนองกลับมาแต่ประการใด

นอกจากนี้ คู่สัญญาทุกฝ่ายจะต้องเป็นบุคคลผู้มีความสามารถในการทำสัญญาตามกฎหมายด้วย เช่นเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจ และไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ หรือผู้วิกลจริต เป็นต้น ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 153 ว่า “การใดมิได้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยความสามารถของบุคคล การนั้นเป็นโมฆียะ”

สัญญาประกันภัยจึงเป็นสัญญาสองฝ่ายระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัย แม้จะมีผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลอื่น ก็มีได้ทำให้สัญญาประกันภัยกลายเป็นสัญญาสามฝ่าย แต่จะเรียกว่า “สัญญาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลภายนอก” เพราะผู้รับประโยชน์มิได้เข้ามาเป็นคู่สัญญาประกันภัยด้วย เพียงแต่เป็นผู้ได้รับโอนสิทธิในการที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือจำนวนเงินที่ตกลงกันไว้จากผู้เอาประกันภัยมาเท่านั้น トラบไคที่ผู้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกยังมีได้แสดงเจตนาของตนที่จะรับเอาสิทธินั้นต่อผู้รับประกันภัย ผู้เอาประกันภัยในฐานะคู่สัญญาประกันภัยโดยตรงก็มีสิทธิยกเลิก เปลี่ยนแปลง แก้ไขสิทธินั้นของผู้รับประโยชน์เสมอ เว้นเสียแต่ผู้รับประโยชน์นั้นได้แสดงเจตนาที่จะถือเอาประโยชน์ตามสัญญาประกันภัยต่อผู้รับประกันภัยแล้ว ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

“มาตรา 374 ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำสัญญาตกลงว่าจะชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกไซ้ ท่านว่าบุคคลภายนอกมีสิทธิจะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้โดยตรงได้

ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น สิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น

มาตรา 375 เมื่อสิทธิของบุคคลภายนอกได้เกิดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งมาตราก่อนแล้วคู่สัญญาหาอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังได้ไม่”

ตัวอย่างที่ 1.8 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง การแสดงเจตนาของผู้รับประกันภัยที่ไม่มีอำนาจ เป็นคดีที่ผู้เอาประกันภัย เป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้องจำเลย ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5133/2542 สัญญาประกันภัย กฎหมายมิได้กำหนดแบบแห่งนิติกรรมไว้ เพียงแต่บังคับให้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนเป็นสำคัญ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องให้บังคับคดีมิได้ ดังนั้น สัญญาประกันภัยจึงเกิดขึ้นเมื่อมีการแสดงเจตนาทำคำเสนอคำสนองถูกต้องตรงกัน

ส. ผู้จัดการจำเลย สาขาขอนแก่น มิได้เป็นตัวแทนผู้มีอำนาจทำสัญญาประกันภัยแทนจำเลย ส. จึงไม่มีอำนาจรับประกันภัยรถยนต์บรรทุกคันพิพาทไว้จากโจทก์ แต่การที่ ส. รับค่าขอเอาประกันภัยไว้จากโจทก์ ก็เพียงเพื่อส่งคำเสนอของโจทก์ ให้แก่บริษัทจำเลยสำนักงานใหญ่พิจารณาว่า จะรับประกันภัยได้หรือไม่เท่านั้น มิใช่เป็นคำสนองรับประกันภัย เมื่อบริษัทจำเลย สำนักงานใหญ่ เพิ่งได้รับคำเสนอของโจทก์ เมื่อเวลา 13.55 นาฬิกา อันเป็นเวลาหลังจากที่รถยนต์บรรทุกคันพิพาทได้เกิดเหตุไปแล้ว ทั้งไม่ปรากฏว่า จำเลยได้มีคำสนองตอบรับประกันภัยรถยนต์บรรทุกคันพิพาทเมื่อใด จึงฟังไม่ได้ว่า ขณะที่รถยนต์บรรทุกคันพิพาทเกิดอุบัติเหตุขึ้น จำเลยได้รับประกันภัยรถยนต์คันดังกล่าวไว้แล้ว อันจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์

1.3.2 ต้องมีการแสดงเจตนาเป็นคำเสนอคำสนองถูกต้องตรงกัน การแสดงเจตนาจะต้องเป็นการแสดงเจตนาอย่างแท้จริง ด้วยความสมัครใจ มิใช่ด้วยการบังคับขู่เข็ญ ปิดบังอำพราง สำคัญผิด หรือฉ้อฉล และเมื่อคำเสนอกับคำสนองชัดเจนถูกต้องตรงกันอย่างครบถ้วนแล้ว จึงเกิดเป็นสัญญาขึ้นมา ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 149 ว่า “นิติกรรม หมายความว่า การใดๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมาย และด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ”

1.3.3 ต้องมีวัตถุประสงค์ การแสดงเจตนาจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อก่อให้เกิดผลผูกพันทางกฎหมาย ในการที่จะก่อให้เกิดสิทธิ การเปลี่ยนแปลงสิทธิ การโอนสิทธิ การ สงวนสิทธิ หรือการระงับสิทธิระหว่างคู่สัญญา อีกทั้งวัตถุประสงค์นั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่พันวิสัย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 ว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”

สำหรับสัญญาประกันภัย วัตถุประสงค์ของผู้เอาประกันภัย คือ เพื่อโอนความเสี่ยงภัยของตนไปให้แก่ผู้รับประกันภัย ส่วนวัตถุประสงค์ของผู้รับประกันภัยคือ การให้ความคุ้มครองแก่ความเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตของผู้เอาประกันภัย ภายใต้ข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ตกลงกัน

ตัวอย่างที่ 1.9 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง การทำนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้าม เป็นคดีที่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้ร้องว่า สัญญาประกันภัยระหว่างผู้ร้องกับผู้คัดค้านมีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8265/2559 การทำนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อันเป็นตาม ป.พ.พ. มาตรา 150 นั้น คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องร่วมรู้ หรือมีความมุ่งหมายในการนั้น การทำสัญญาประกันอัคคีภัย ผู้ร้องไม่ทราบว่าสินค้าที่เอาประกันภัย เป็นสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ หรือละเมิดเครื่องหมายการค้า ซึ่งถือเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย ตัวแทนของผู้ร้องเพียงแต่ถ่ายภาพสินค้าในตู้โชว์สินค้าไว้เพียงภาพเดียว ผู้คัดค้านไม่เคยแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวให้ทราบว่า เป็นสินค้าที่ผิดกฎหมายหรือไม่ และผู้ร้องไม่เคยทราบ หรือล่วงรู้ว่าสินค้าที่เอาประกันภัยไว้เป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย เช่นนี้ เมื่อไม่ปรากฏว่า ผู้ร้องรู้รายละเอียดยี่ห้อนาฬิกาข้อมือ ระดับราคา หรือแหล่งที่มาของนาฬิกาที่ผู้คัดค้านนำมาขาย ย่อมเห็นได้ว่า ผู้ร้องคงมีเจตนารับประกันภัยสินค้านาฬิกาข้อมือที่ผู้คัดค้านมีไว้ เพื่อขายโดยทั่วไปเท่านั้น สำหรับข้อเท็จจริงที่ว่า นาฬิกาข้อมือดังกล่าวอาจจะมีลักษณะเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมายหรือไม่นั้น ผู้ร้องมิได้รู้เห็นด้วย สัญญาประกันอัคคีภัยในส่วนสต็อกสินค้านาฬิกาข้อมือ จึงทำขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินของผู้คัดค้าน กรณีเกิดอัคคีภัย หรือภัยเพิ่มเติมที่ตกลงทำประกันภัย ซึ่งเมื่อผู้คัดค้านเป็นเจ้าของ และผู้ครอบครองสินค้านาฬิกาข้อมือที่มีไว้เพื่อขาย หากนาฬิกาข้อมือได้รับความเสียหายจากอัคคีภัย หรือภัยที่ระบุไว้ ย่อมทำให้ผู้คัดค้านสูญเสียตัวทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ที่จะได้จากทรัพย์สินนั้น ผู้คัดค้านจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย สัญญาประกันภัยระหว่างผู้ร้องกับผู้คัดค้าน หาได้มีวัตถุประสงค์ที่ห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงไม่ตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 150 ผู้ร้องและผู้คัดค้านจึงมีความผูกพันกัน ตามเงื่อนไขข้อตกลง และความรับผิดชอบในการรับประกันอัคคีภัยที่มีผลบังคับโดยสมบูรณ์

2. การสิ้นสุดของสัญญาประกันภัย

สัญญาประกันภัยเมื่อเกิดขึ้นแล้ว อาจมีการสิ้นสุดลงได้ด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

2.1 การสิ้นสุดโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

2.1.1 เมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาต่างตอบแทนประเภทหนึ่ง คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างมีหนี้ต้องตอบแทนซึ่งกันและกัน โดยฝ่ายผู้เอาประกันภัยมีหนี้ คือ เบี้ยประกันภัยที่จะต้องชำระ ส่วนฝ่ายผู้รับประกันภัยก็มีหนี้ที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือเงินจำนวนหนึ่งให้ หากมีวินาศภัย หรือเหตุอย่างอื่นในอนาคตตามที่ตกลงกันเกิดขึ้น เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในมูลหนี้ของตน คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกกล่าวให้ชำระหนี้ภายในกำหนดระยะเวลาอันสมควร หากยังคงเพิกเฉยอยู่ คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ชำระหนี้มีสิทธิบอกเลิกสัญญานั้นได้ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 387 ว่า “ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายนั้นชำระหนี้ภายในระยะเวลานั้นก็ได้ ถ้าและฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ไซ้ อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้”

2.1.2 เมื่อการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ได้ ภายหลังสัญญาประกันภัย คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถชำระหนี้ได้ ด้วยสาเหตุที่เกิดจากความผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่ไม่อาจชำระหนี้ได้ ก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญานั้นได้ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง

และพาณิชย์ มาตรา 389 ว่า “ถ้าการชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน กลายเป็นพันวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะโทษลูกหนี้ได้ไซ้ เจ้าหนี้จะเลิกสัญญาอันเสียก็ได้”

2.2 การสิ้นสุดตามข้อกำหนดในสัญญา คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีสิทธิที่จะตกลงกันในข้อสัญญาล่วงหน้าว่า เมื่อเป็นไปตามเงื่อนไข หรือเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดไว้ ให้สัญญาประกันภัยมีผลเป็นอันสิ้นสุดลงได้ ดังนี้

2.2.1 โดยผลตามเงื่อนไขของสัญญาประกันภัย ประกอบด้วย

1) สิ้นผลตามวันเวลาครบกำหนดสัญญาประกันภัย เช่น กรมธรรม์ประกันภัยระยะเวลาเอาประกันภัยหนึ่งปีไว้ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2560 เวลา 16.30 น. ถึงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 เวลา 16.30 น. หลังจากวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 เวลา 16.30 น. เป็นต้นไป ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยนั้นก็สิ้นสุดลง เป็นต้น

2) สิ้นผลจากการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของสัญญาประกันภัย เช่น เงื่อนไขของกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย สำหรับที่อยู่อาศัย กำหนดไว้ภายใต้ข้อ 6. เงื่อนไขทั่วไป ข้อที่ 6.13 การระงับไปแห่งสัญญาประกันภัยว่า “ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ เป็นอันระงับสิ้นไปทันที เมื่อ

6.13 ผู้เอาประกันภัยไม่ชำระเบี้ยประกันภัย เมื่อพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันเริ่มต้นระยะเวลาเอาประกันภัย โดยให้กรมธรรม์ประกันภัยสิ้นสุด นับแต่วันที่ครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าว” เป็นต้น

3) สิ้นผลเมื่อส่วนได้เสียของผู้เอาประกันภัยหมดสิ้นไป เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้รับประกันภัยเสียก่อน หรือเป็นผลของพินัยกรรม หรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น กรมธรรม์ประกันภัยความเสียหายทรัพย์สิน หมวดที่ 1 เงื่อนไขทั่วไป กำหนดไว้ในข้อที่ 9. การระงับไปแห่งสัญญาประกันภัยว่า “ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้เป็นอันระงับไปทันที เมื่อ

9.4 ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ได้เปลี่ยนมือไปจากผู้เอาประกันภัยโดยวิธีอื่น นอกจากทางพินัยกรรม หรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

โดยที่ย่อนหน้าสุดท้ายของข้อ 9. จะระบุเพิ่มเติมว่า “จะได้รับความคุ้มครอง เมื่อผู้เอาประกันภัยได้แจ้งให้บริษัททราบก่อนเกิดความเสียหายขึ้น และบริษัทตกลงยินยอมรับประกันภัยต่อไป ทั้งนี้ บริษัทจะออกใบสลักหลังแนบท้ายไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยนี้” เป็นต้น

4) สิ้นผลเมื่อวัตถุที่เอาประกันภัยสูญสลายไป หรือไม่มีอยู่อีกต่อไปแล้ว เช่น กรมธรรม์ประกันอัคคีภัยทั่วไป ภายใต้เงื่อนไขทั่วไปในการรับประกันภัย ข้อ 6. การระงับไปแห่งสัญญาประกันภัยระบุให้ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยเป็นอันระงับสิ้นไป เมื่อ

“6.4 สิ่งปลูกสร้างที่ระบุไว้ในตารางกรมธรรม์ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งปลูกสร้างนั้นได้มีการพังทลาย หรือเคลื่อนไปจากที่เดิมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน จนทำให้สิ่งปลูกสร้างนั้นเสื่อมประโยชน์ในการใช้ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือทำให้สิ่งปลูกสร้างนั้น หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งปลูกสร้างนั้น หรือทรัพย์สินที่อยู่ภายในสิ่งปลูกสร้างนั้นตกอยู่ในการเสี่ยงต่อวินาศภัยเพิ่มขึ้น เว้นแต่เหตุดังกล่าวมานี้สืบเนื่องมาจากอัคคีภัย หรือสาเหตุอื่นซึ่งกรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ให้ความคุ้มครอง” เป็นต้น

5) ลื่นผลเมื่อมีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจนเต็มตามจำนวนเงินเอาประกันภัยแล้ว เช่น กรมธรรม์ประกันภัยความรับผิดตามกฎหมายต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ภายใต้หมวดที่ 4 ข้อกำหนดและเงื่อนไขทั่วไป ข้อ 4. จำนวนเงินจำกัดความรับผิด ระบุว่า

“4.2 จำนวนเงินจำกัดความรับผิดสูงสุดของบริษัทตามกรมธรรม์ประกันภัยนี้ จะไม่เกินจำนวนเงินจำกัดความรับผิดรวมของบริษัทตลอดระยะเวลาเอาประกันภัย ตามที่ได้ระบุในหน้าตารางกรมธรรม์ประกันภัย ในกรณีที่จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่บริษัทได้ชดใช้ไป หรือได้ตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรที่จะชดใช้ มีจำนวนรวมกันครบตามจำนวนเงินจำกัดความรับผิดรวมของบริษัท กรมธรรม์ประกันภัยนี้จะลื่นผลบังคับทันที แม้จะยังไม่ครบกำหนดระยะเวลาประกันภัยก็ตาม” เป็นต้น

2.2.2 โดยผลจากการบอกเลิกสัญญาประกันภัย ประกอบด้วย

1) การบอกเลิกสัญญาประกันภัยก่อนเริ่มเสี่ยงภัย โดยทั่วไป ความเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันภัยมีอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น ภาระผูกพันของผู้รับประกันภัยในการให้ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยจะเริ่มมีผลบังคับทันทีที่สัญญาประกันภัยนั้นเกิดขึ้น เพื่อให้รองรับกับความเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันภัยที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทุกขณะสำหรับกรมธรรม์ประกันภัยบางประเภทแล้ว แม้จะได้เริ่มต้นระยะเวลาเอาประกันภัยไปแล้ว แต่ความเสี่ยงภัยจริงของผู้เอาประกันภัยยังมีได้เริ่มต้นเลย ดังเช่น กรมธรรม์ประกันภัยสินค้าที่ขนส่งภายในประเทศ ความคุ้มครองจะเริ่มตั้งแต่ดำเนินการยกสินค้าที่เอาประกันภัยขึ้นไปยังยานพาหนะที่ขนส่งเป็นต้นไป จนจบกระบวนการขนส่งที่จุดหมายปลายทาง ถึงแม้ว่า กรมธรรม์ประกันภัยจะระบุวันเวลาที่เริ่มต้นเป็นวันเวลาก่อนหน้านั้นก็ตาม ผลตามกฎหมายในกรณีนี้คือ หากผู้เอาประกันภัยบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัย จำต้องชำระเบี้ยประกันภัยครั้งหนึ่งให้แก่ผู้รับประกันภัย ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 872 ว่า “ก่อนเริ่มเสี่ยงภัย ผู้เอาประกันภัยจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ แต่ผู้รับประกันภัยขอที่จะได้เบี้ยประกันภัยก็งจำนวน”

เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งกรมธรรม์ประกันภัยสินค้าที่ขนส่งภายในประเทศ ภายใต้ข้อ 10. การบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยและการคืนเบี้ยประกันภัยของหมวดที่ 4 เงื่อนไขและข้อกำหนดทั่วไป ข้อที่ 10.2 การคืนเบี้ยประกันภัย ระบุว่า

“10.2.1 กรณีกรมธรรม์ประกันภัยแบบขนส่งเฉพาะเที่ยว ในกรณีผู้เอาประกันภัยหรือบริษัทบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยก่อนการเริ่มต้นการให้ความคุ้มครองตามข้อ 1 ของหมวดที่ 4 บริษัทจะคืนเบี้ยประกันภัยเฉพาะส่วนที่ได้รับไว้แล้วให้ผู้เอาประกันภัยเต็มจำนวน”

2) การบอกเลิกระหว่างระยะเวลาคู่ครองของสัญญาประกันภัย โดยทั่วไปแล้ว กรมธรรม์ประกันภัยให้สิทธิแก่ทั้งผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายที่บอกเลิก ด้วยความสมัครใจก็ได้

แม้สัญญาประกันภัยจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการแสดงเจตนาคำเสนอกับคำสนองถูกต้องตรงกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย แต่การบอกเลิกสัญญาประกันภัย หรือกระทั่งสัญญาทั่วไปนั้น ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม หรือสนองตอบจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก่อน ถึงจะมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย และเมื่อบอกเลิกสัญญาไปแล้ว ก็ไม่อาจเปลี่ยนใจที่จะถอนการบอกเลิกสัญญานั้นได้เลย เนื่องจากในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 386 บัญญัติว่า

“ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญา โดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การเลิกสัญญาเช่นนั้นย่อมทำด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง

แสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”

ทั้งนี้ หากกรมธรรม์ประกันภัยกำหนดวิธีการบอกเลิกสัญญาประกันภัยไว้เช่นใด ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามนั้นด้วย มิฉะนั้นแล้ว สัญญาประกันภัยยังคงมีผลบังคับต่อไปโดยมิได้ถูกยกเลิกไปแต่ประการใด

ตัวอย่างที่ 1.10 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง การบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยผิดจากเงื่อนไข เป็นคดีที่ผู้เอาประกันภัย เป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้องจำเลย ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 753/2537 กรมธรรม์ประกันภัยกำหนดว่า จำเลยจะบอกเลิกกรมธรรม์ฉบับนี้ได้ ด้วยการบอกกล่าวล่วงหน้าเป็นหนังสือไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนถึงโจทก์ผู้เอาประกันภัย ในกรณีนี้จำเลยจะคืนเบี้ยประกันภัยให้แก่โจทก์ โดยหักเบี้ยประกัน สำหรับระยะเวลาที่กรมธรรม์ฉบับนี้ได้ใช้บังคับมาแล้วออกตามส่วน เมื่อสัญญาประกันภัยได้เกิดขึ้น และจำเลยได้ออกกรมธรรม์ประกันภัยตามสำเนาภาพถ่ายตารางแห่งกรมธรรม์ประกันภัย โดยโจทก์ได้ชำระเบี้ยประกันให้แก่จำเลยแล้ว การที่จำเลยจะบอกเลิกสัญญาประกันภัย จำเลยจึงต้องปฏิบัติตามกรมธรรม์นี้ เมื่อจำเลยไม่ได้บอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัยเป็นหนังสือไปยังโจทก์ สัญญาประกันภัยจึงยังไม่เลิกกัน และกรมธรรม์ประกันภัยยังมีสภาพบังคับอยู่

3. อายุความ

สำหรับการประกันวินาศภัย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 882 บัญญัติเรื่องอายุความฟ้องร้องระหว่างคู่สัญญาประกันภัยไว้เป็นการเฉพาะว่า

“ในการเรียกให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดเวลาสองปีนับแต่วันวินาศภัย

ในการเรียกให้ใช้หรือให้คืนเบี้ยประกันภัย ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาสองปีนับแต่วันซึ่งสิทธิจะเรียกให้ใช้หรือคืนเบี้ยประกันภัยถึงกำหนด”

จะเห็นได้ว่า อายุความนั้นแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

3.1 กรณีเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เป็นกรณีเฉพาะการประกันวินาศภัย ซึ่งให้ความคุ้มครองต่อวัตถุที่เอาประกันภัย อันเป็นทรัพย์สินที่ระบุเอาประกันภัยไว้ หรือความรับผิดชอบกฎหมายของผู้เอาประกันภัย หากผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย หรือบุคคลภายนอกผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ฟ้องคดีให้ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นตามกรมธรรม์ประกันภัย ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย หรือบุคคลภายนอกผู้เสียหายนั้น จำต้องยื่นฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาสองปีนับแต่วันที่เกิดความเสียหาย

3.2 กรณีเรียกให้ชำระเบี้ยประกันภัย หรือให้คืนเบี้ยประกันภัย

3.2.1 กรณีเรียกให้ชำระเบี้ยประกันภัย เกิดขึ้นเนื่องจากผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิบัติตามสัญญาประกันภัย ในการชำระเบี้ยประกันภัย ผู้รับประกันภัยจึงมาฟ้องคดีให้ผู้เอาประกันภัยปฏิบัติตามสัญญาดังกล่าว โดยมีกำหนดเวลาภายในสองปีนับแต่วันที่มีสิทธิเรียกให้ชำระเบี้ยประกันภัย

ตัวอย่างที่ 1.11 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง อายุความคดีเรียกร้องให้ผู้เอาประกันภัยรับผิดชอบ เป็นคดีที่ผู้รับประกันภัย เป็นโจทก์ฟ้องเรียกร้องจำเลย ผู้เอาประกันภัย ให้ชำระค่าเบี้ยประกันภัยตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 468/2548 โจทก์ในฐานะผู้รับประกันภัยนำสืบว่า มีการทำสัญญาประกันภัย และระยะเวลาประกันภัยเริ่มต้นวันที่ 31 กรกฎาคม 2539 จำเลยไม่ได้นำสืบโต้แย้งเป็นอย่างอื่น ดังนั้น โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องเรียกเงินค่าเบี้ยประกันภัยจากจำเลยผู้เอาประกันภัย ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 2 ปีนับแต่มีการทำสัญญาประกันภัย

3.2.2 กรณีเรียกให้คืนเบี้ยประกันภัย เกิดขึ้นเมื่อผู้เอาประกันภัยได้ชำระเบี้ยประกันภัยไปแล้ว สัญญาประกันภัยมีอันสิ้นสุดลงไปด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย หรือด้วยข้อสัญญาตั้งที่กล่าวไว้ในหัวข้อการสิ้นสุดของสัญญาประกันภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยมีหน้าที่คืนเบี้ยประกันภัยส่วนต่าง สำหรับระยะเวลาที่มีได้คุ้มครองต่อ แต่ผู้รับประกันภัยมิได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น ผู้เอาประกันภัยจำต้องยื่นฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาสองปีนับแต่วันที่มีสิทธิเรียกคืนเบี้ยประกันภัยนั้นด้วย

เนื่องด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/9 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องใดๆ ถ้ามิได้ใช้บังคับภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดสิทธิเรียกร้องนั้นเป็นอันขาดอายุความ” และมาตรา 193/10 ก็บัญญัติอีกว่า “สิทธิเรียกร้องที่ขาดอายุความ ลูกหนี้มีสิทธิที่จะปฏิเสธการชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นได้”

ดังนั้น ผลทางกฎหมายหากเจ้าหนี้มิได้ใช้สิทธิฟ้องร้องตามอายุความที่กฎหมายได้กำหนดเอาไว้แล้ว ลูกหนี้สามารถหยิบยกการขาดอายุความมาปฏิเสธความรับผิดชอบได้ ทำให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ที่จะพึงได้ไปแต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายยังบัญญัติให้อายุความสามารถสะดุดหยุดลง หรือสะดุดหยุดอยู่ เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ได้ดังนี้

1) อายุความสะดุดหยุดลง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า “อายุความสะดุดหยุดลง” หมายความว่า “การหยุดนับระยะเวลาที่ล่วงไปก่อนแล้วเข้าในอายุความ เมื่อเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงสิ้นสุดเวลาใด ก็เริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่นั้น”

อันบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

“มาตรา 193/14 อายุความย่อมสะดุดหยุดลงในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ลูกหนี้รับสภาพหนี้ต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียกร้องโดยทำเป็นหนังสือรับสภาพหนี้ให้ ชำระหนี้ให้บางส่วน ชำระดอกเบี้ย ให้ประกัน หรือกระทำการใดๆ อันปราศจากข้อสงสัยแสดงให้เห็นเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพหนี้ตามสิทธิเรียกร้อง

(2) เจ้าหนี้ได้ฟ้องคดีเพื่อดังหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้

(3) เจ้าหนี้ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย

(4) เจ้าหนี้ได้มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการพิจารณา

(5) เจ้าหนี้ได้กระทำการอื่นใดอันมีผลเป็นอย่างเดียวกันกับการฟ้องคดี

มาตรา 193/15 เมื่ออายุความสะดุดหยุดลงแล้ว ระยะเวลาที่ล่วงไปก่อนนั้นไม่นับเข้าในอายุความ เมื่อเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงสิ้นสุดเวลาใด ให้เริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่นั้น”

อายุความสะดุดหยุดลงจึงเป็นการหยุดนับระยะเวลาที่ผ่านมาแล้วของอายุความนั้นไปเลย เมื่อปรากฏกรณีดังที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ข้างต้นเกิดขึ้นมา และถ้าเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงนั้นสิ้นสุดลง จึงจะเริ่มนับอายุความกันใหม่อีกครั้งหนึ่ง

2) อายุความสะดุดหยุดอยู่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 14 บัญญัติว่า “ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา”

สำหรับคดีฟ้องร้องระหว่างคู่สัญญาประกันภัยด้วยกันเอง อันจัดเป็นคดีผู้บริโภคคือ ผู้รับประกันภัยเรียกร้องให้ผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัยตามสัญญาประกันภัย และได้มีการเจรจาต่อรองกันอยู่ จะมีผลให้อายุความฟ้องคดีกำหนดเวลาสองปีที่เริ่มนับตั้งแต่วันที่ที่มีสิทธิเรียกร้องนั้น ต้องสะดุดหยุดอยู่คือ ไม่นับต่อ ให้นับค้างอยู่ตั้งแต่วันที่เริ่มเจรจากัน ครั้นเมื่อยกเลิกการเจรจาแล้ว จึงจะเริ่มนับต่อจากช่วงระยเวลานั้นจนครบกำหนดอายุความสองปี

แต่ด้วยเหตุที่การฟ้องร้องคดีระหว่างบุคคลภายนอกผู้เสียหายกับผู้รับประกันภัย หรือผู้เอาประกันภัยนั้นมิใช่เป็นคดีผู้บริโภค ซึ่งจะต้องเป็นคดีที่ฟ้องเรียกร้องกันระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการเท่านั้น กรณีจึงไม่ตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 อันจะมีผลให้อายุความฟ้องคดีต้องสะดุดหยุดอยู่ ฉะนั้นอายุความฟ้องคดีในกรณีดังกล่าวจึงเพียงแต่สะดุดหยุดลงเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 1.12 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง อายุความสะดุดหยุดลง เป็นคดีที่ผู้รับประกันภัย เจ้าหนี้ค่าเบี้ยประกันภัย ฟ้องเรียกร้องลูกหนี้ ซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัย ให้ชำระค่าเบี้ยประกันภัยตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7155/2547 ป.พ.พ. มาตรา 882 วรรคสอง บัญญัติว่า **ในการเรียกให้ใช้หรือให้คืนเบี้ยประกันภัย ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลา 2 ปีนับแต่วันซึ่งสิทธิจะเรียกให้ใช้หรือคืนเบี้ยประกันภัยถึงกำหนด** ดังนั้น แม้ลูกหนี้และกลุ่มบริษัทในเครือเดียวกันได้มีหนังสือรับสภาพหนี้ค่าเบี้ยประกันภัย และขอผ่อนชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ อันเป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดลง และเริ่มนับอายุความใหม่ นับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ แต่ลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เลย เมื่อนับถึงวันที่เจ้าหนี้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ จึงล่วงเลยกำหนดเวลา 2 ปีแล้ว การที่ลูกหนี้ร่วมกับผู้ร้องขอที่ 1 ยื่นคำร้องขอให้ฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้โดยระบุชื่อเจ้าหนี้รายนี้ เป็นเจ้าหนี้รายหนึ่งในจำนวนเจ้าหนี้หลายราย ทั้งลูกหนี้ได้มีหนังสือถึงเจ้าหนี้ให้ตรวจสอบและยืนยันยอดตามที่ปรากฏในบัญชีของลูกหนี้ จึงถือได้ว่า เป็นกรณีที่ลูกหนี้ได้รับสภาพความรับผิดชอบเจ้าหนี้โดยมีหลักฐานเป็นหนังสือ ซึ่งสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากการที่ลูกหนี้รับสภาพความรับผิดชอบ โดยมีหลักฐานเป็นหนังสือ มีกำหนดอายุความ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับความรับผิดชอบ ตามมาตรา 193/35 ดังนั้น เมื่อนับแต่วันที่ลูกหนี้รับสภาพความรับผิดชอบถึงวันที่เจ้าหนี้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ อยู่ภายในกำหนดเวลา 2 ปี สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้จึงยังไม่ขาดอายุความ

เรื่องที่ 1.3

รายการที่มีอยู่ในกรมธรรม์ประกันวินาศภัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคสอง และวรรคสาม ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้รับประกันภัยว่า

“ให้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย อันมีเนื้อความต้องตามสัญญาอันแก่ผู้เอาประกันภัยฉบับหนึ่ง กรมธรรม์ประกันภัย ต้องลงลายมือชื่อของผู้รับประกันภัย และมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) วัตถุประสงค์เอาประกันภัย
- (2) ภัยใดซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง
- (3) ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้
- (4) จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย
- (5) จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย
- (6) ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องลงเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย
- (7) ชื่อหรือชื่อท่อนของผู้รับประกันภัย
- (8) ชื่อหรือชื่อท่อนของผู้เอาประกันภัย
- (9) ชื่อของผู้รับประโยชน์ ถ้าจะมี
- (10) วันทำสัญญาประกันภัย
- (11) สถานที่และวันที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัย”

ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันภัยได้รับกรมธรรม์ประกันภัยจากผู้รับประกันภัยแล้ว ควรตรวจสอบความถูกต้องว่า ตรงตามที่ได้ตกลงกันด้วยวาจาในสัญญาประกันภัยหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องตรงกัน ให้รีบทักท้วง และร้องขอให้ผู้รับประกันภัยแก้ไขทันที

รายการของกรมธรรม์ประกันภัยที่กฎหมายกำหนดไว้ ล้วนเป็นสาระสำคัญที่จะต้องมิให้ครบทุกข้อ ยกเว้น เพียงบางข้อที่ระบุไว้ว่า “ถ้าหากได้กำหนดไว้” และ “ถ้าจะมี” เท่านั้น ซึ่งอาจจะมี หรือไม่มีก็ได้ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ รายการดังกล่าวแต่ละข้อสามารถสรุปสาระสำคัญออกมาได้ ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์เอาประกันภัย คือ วัตถุประสงค์ที่ผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียตามกฎหมายอยู่ และได้โอนความเสี่ยงภัยที่ อาจจะเกิดแก่วัตถุประสงค์นั้นมาให้ผู้รับประกันภัยรับความเสี่ยงภัยแทน ซึ่งวัตถุประสงค์เอาประกันภัยนั้นอาจเป็นทรัพย์สิน สิทธิ ผลประโยชน์ รายได้ ชีวิต ร่างกาย หรือความรับผิดชอบตามกฎหมายก็ได้ หากมีหลายรายการ ก็ขึ้นอยู่กับผู้เอาประกันภัยที่ จะเลือกทำทุกรายการ หรือบางรายการก็ได้ เฉพาะรายการที่ระบุเอาประกันภัยไว้เท่านั้น จึงจะเป็นวัตถุประสงค์เอาประกันภัย อันจะได้รับความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัย

ตัวอย่างที่ 1.13 คำพิพากษาศาลฎีกา เรื่อง ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ เป็นคดีที่ผู้เอาประกันภัย เป็นโจทก์ฟ้องเรียกร่องจำเลย ผู้รับประกันภัย ให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 359/2542 ผู้มีสิทธิเอาประกันภัยนั้นมิได้จำกัดเพียงเฉพาะผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเท่านั้น ผู้ที่มีความสัมพันธ์อยู่กับทรัพย์สิน หรือสิทธิ หรือผลประโยชน์ หรือรายได้ใดๆ ซึ่งถ้ามีวินาศภัยเกิดขึ้นจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหาย และความเสียหายที่ผู้นั้นจะได้รับสามารถประมาณเป็นเงินได้แล้ว ผู้นั้นย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันภัยได้

1.2 ภัยใดซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ดังนี้

1.2.1 แบบระบุภัย คือ เป็นการระบุภัยที่คุ้มครองไว้อย่างชัดเจน หากภัยใดมิได้ระบุเอาไว้ หรือปรากฏอยู่ในช้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัยก็จะมิได้รับความคุ้มครองแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น กรมธรรม์ประกันอัคคีภัยทั่วไประบุให้ความคุ้มครองเฉพาะไฟไหม้ ฟ้าผ่า และการระเบิดของแก๊สหุงต้มเพื่อการอยู่อาศัย และทำแสงสว่างเป็นภัยพื้นฐานไว้เท่านั้น หรือกรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ ภาคสมัครใจ ประเภทสองที่คุ้มครองเฉพาะภัยสูญหาย และไฟไหม้เท่านั้น เป็นต้น

1.2.2 แบบสรรพภัย หรือความเสี่ยงภัยทุกชนิด ประกอบด้วยภัยที่คุ้มครองหลากหลาย ทำให้มักเรียกเป็นความคุ้มครองแบบสรรพภัย หรือแบบความเสี่ยงภัยทุกชนิด โดยจะระบุภัยที่คุ้มครองเพียงว่า “ให้ความคุ้มครองอุบัติเหตุทุกอย่างที่ไม่ได้อยู่ในช้อยกเว้น” ตัวอย่างเช่น กรมธรรม์ประกันภัยความเสี่ยงภัยทรัพย์สิน กรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจประเภทหนึ่ง เป็นต้น

1.3 ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้ คำว่า “ราคาแห่งมูลประกันภัย” นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายคำว่า “มูลประกันภัย” หมายความว่า “ราคาทรัพย์สินที่กำหนดในการเอาประกันภัย” ซึ่งมีใจความหมายถึงราคาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยทั่วไป แต่หมายถึง ราคาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยซึ่งกำหนดไว้เป็นพิเศษ

การที่กฎหมายใช้คำว่า “ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้” ทำให้คิดไปว่า การประกันภัยทุกชนิด จะกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยกันไว้หรือไม่ก็ได้ ถ้าหากกำหนดกันไว้ ก็ต้องระบุลงไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย แต่ความจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ รายการนี้ใช้เฉพาะการประกันวินาศภัยเท่านั้น เพราะการประกันชีวิตจะไม่สามารถตีราคาชีวิตคนได้ ทรัพย์สินที่จะสามารถกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยกันไว้ ก็ได้แก่ ทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ภาพเขียนต่างๆ โดยที่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินที่ไม่อาจจะตีราคาตามปกติในตลาดทั่วไปได้ และเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางจิตใจมากกว่ามูลค่าประโยชน์ในการใช้สอยทรัพย์สินนั้น ทั้งยังเป็นสิ่งที่ไม่อาจทำเทียม หรือทำขึ้นใหม่ได้ หรืออาจเป็นทรัพย์สินจำพวกเอกสารสำคัญของนักกฎหมาย แพทย์ นักประพันธ์ สถาปนิก ช่างภาพ ธนาคาร เป็นต้น ซึ่งอาจจะไม่มีมูลค่าในตัวมันเองมากนัก แต่จะมีผลเสียหายมากตามมา ถ้าทรัพย์สินนั้นถูกทำลายไป ฉะนั้น ทรัพย์สินเหล่านี้จึงจำต้องจะมีการกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยไว้ ขณะทำสัญญาประกันภัย เนื่องจากถ้าหากมิได้กำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยกันเอาไว้ เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นมา ย่อมเป็นการยากลำบากที่จะพิสูจน์ว่า ทรัพย์สินนั้นมีราคาที่ถูกต้องแท้จริงเท่าใด พร้อมกับกำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณค่าสินไหมทดแทนว่า จะให้ชดเชยกันด้วยมูลค่าอะไร เพื่อให้สอดคล้องกับการกำหนดราคามูลประกันภัยด้วย

นอกจากนี้ การกำหนดราคามูลประกันภัยยังอาจใช้กับการประกันภัยการขนส่งสินค้าทางทะเล เนื่องจากสินค้าที่คุ้มครองภายใต้วิธีการเฉพาะของการประกันภัยในการรับขน มีความแตกต่างจากการประกันวินาศภัยทั่วไป เพราะราคาแห่งมูลประกันภัย หรือราคาส่วนได้เสีย ไม่ใช่หมายความเพียงแต่เฉพาะราคาค่าสินค้าเท่านั้น แต่ยังอาจรวมถึง ค่าระวางขนส่ง และค่าใช้จ่ายอื่นๆ แล้วแต่กรณีด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4449/2541)

กรมธรรม์ประกันภัยที่กำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยไว้ นั้น มีความหมายเช่นเดียวกับกรมธรรม์ประกันภัยแบบกำหนดมูลค่า (Valued Policy หรือ Agreed Value Policy) ในพจนานุกรมศัพท์ประกันภัย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2560, น. 302) ซึ่งให้ความหมายว่า “กรมธรรม์ประกันภัยแบบหนึ่งซึ่งผู้เอาประกันภัยตกลงล่วงหน้าว่าจำนวนเงินเอาประกันภัยที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ คือ มูลค่าของทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ในกรณีเกิดความเสียหายสิ้นเชิง” และอำนาจสุภเวชย์ (2551, น. 52) ก็ให้ความหมายไว้ทำนองเดียวกันคือ กรมธรรม์ประกันภัยที่กำหนดมูลค่าที่จะต้องชดใช้กันไว้ล่วงหน้า เมื่อมีการตกลงกันไว้เป็นจำนวนเท่าใด ก็ให้ระบุลงไว้เป็นหลักฐานในกรมธรรม์ประกันภัย ถ้าในระหว่างระยะเวลาเอาประกันภัย ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยได้รับความเสียหายสิ้นเชิงหรือสูญสิ้นไป ผู้รับประกันภัยจะใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ตามมูลค่าที่ตกลงกันไว้

สำหรับทรัพย์สินที่อาจตีราคาตามท้องตลาดได้ เช่น สิ่งปลูกสร้าง รถยนต์ สต็อกสินค้า เพอร์นิเจอร์ เครื่องตกแต่ง เป็นต้น ทรัพย์สินเหล่านี้จะไม่มีการกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยไว้ เพราะเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877 ก็บัญญัติให้ชดใช้กันตามความเสียหายที่แท้จริง แต่อย่างสูงสุดไม่เกินกว่าจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ เนื่องจากสามารถประเมินราคาความเสียหายได้ทั่วไป และหากจะให้กำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยเอาไว้ ย่อมจะเป็นการขัดกับบทบัญญัติในมาตรา 877 ดังกล่าว และอาจเป็นช่องทางให้ผู้เอาประกันภัยค้ำกำไรจากการเอาประกันภัยได้

1.4 จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1.4.1 กรณีวัตถุที่เอาประกันภัยเป็นทรัพย์สิน คือ จำนวนเงินสูงสุดซึ่งผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นตามสัญญาประกันภัย โดยทั่วไปจะเท่ากับราคาส่วนได้เสียอันอาจประกันภัยได้ของผู้เอาประกันภัยในเวลาทำสัญญาประกันภัย หรืออาจจะกำหนดจำนวนเงินเอาประกันภัยให้สูงกว่า หรือต่ำกว่าก็ได้ แต่ไม่มีใครเป็นประโยชน์ต่อผู้เอาประกันภัยมากนัก

อนึ่ง ถ้าหากได้มีการกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยไว้ตามข้อ 1.3 ราคาแห่งมูลประกันภัยย่อมเท่ากับจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยตามข้อนี้เสมอ

1.4.2 กรณีวัตถุที่เอาประกันภัยเป็นชีวิต ร่างกาย กำหนดเป็นจำนวนเงินความรับผิดชอบสูงสุดต่อกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งจะเท่ากับมูลค่าชีวิตที่ผู้เอาประกันภัยกำหนดขึ้นมาเป็นจำนวนเงินหนึ่ง โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้รับประกันภัยแล้ว เนื่องด้วยหลักการที่ว่า ชีวิตคน ไม่สามารถประเมินมูลค่าได้ เว้นแต่ค่ารักษาพยาบาลที่จะกำหนดจำนวนเงินความคุ้มครองสูงสุดเป็นต่อครั้ง โดยไม่จำกัดจำนวนครั้ง ตลอดระยะเวลาเอาประกันภัยของกรมธรรม์ประกันภัย

1.4.3 กรณีวัตถุที่เอาประกันภัยเป็นความรับผิดชอบตามกฎหมาย กำหนดเป็นสองจำนวนเงิน คือ จำนวนเงินจำกัดความรับผิดชอบต่ออุบัติเหตุ หรือเหตุการณ์แต่ละครั้ง และอีกจำนวนหนึ่งที่สูงกว่า เป็นจำนวนเงินจำกัดความรับผิดชอบทุกครั้งแล้ว ตลอดระยะเวลาเอาประกันภัยของกรมธรรม์ประกันภัยไม่เกินจำนวนเงินรวมที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ให้แก่บุคคลภายนอกในนามของผู้เอาประกันภัยตามสัญญาประกันภัย เช่น กำหนด

จำนวนเงินจำกัดความรับผิดต่อครั้งไว้ที่ 1,000,000 บาท และรวมทุกครั้งที่ตลอดระยะเวลาเอาประกันภัยสูงสุดไม่เกิน 10,000,000 บาท เป็นต้น

1.5 จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย คือ จำนวนเงินที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องชำระให้แก่ผู้รับประกันภัย เพื่อตอบแทนการรับเสี่ยงภัยของผู้รับประกันภัย ส่วนวิธีส่งเบี้ยประกันภัยนั้นคือ ข้อกำหนดที่จะให้ผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัยทั้งหมดโดยทันที หรือภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ หรือตามแต่จะตกลงกัน แต่โดยบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ห้ามมิให้ผู้รับประกันภัยรับชำระเบี้ยประกันภัยต่ำกว่าจำนวนเงินที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย หรือให้แบ่งรับชำระออกเป็นหลายงวด ดังที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 “มาตรา 31 ห้ามมิให้บริษัทกระทำการดังต่อไปนี้ (12) รับชำระเบี้ยประกันภัยจากผู้เอาประกันภัยลดลงต่ำกว่าจำนวนที่ต้องชำระ”

1.6 ถ้าสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องลงเวลาเริ่มต้น และเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย กำหนดอายุของสัญญาประกันภัย หรือที่เรียกกันว่า “ระยะเวลาเอาประกันภัย” ของกรมธรรม์ประกันภัยมีขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่า กรมธรรม์ประกันภัยเริ่มต้นมีผลบังคับตั้งแต่วันเวลาใด และสิ้นสุดผลบังคับลงในวันเวลาใด โดยทั่วไปแล้ว ระยะเวลาเอาประกันภัยของกรมธรรม์ประกันภัยสำเร็จรูป³จะกำหนดเอาไว้เป็นหนึ่งปี โดยวันเวลาเริ่มต้นจะถูกเว้นว่างเอาไว้ เพื่อให้สามารถใส่วันเวลาเริ่มต้นที่คู่สัญญาประกันภัยจะได้ตกลงกันลงไป ปกติแล้วมักใช้เป็นเวลาเดียวกันกับการเกิดของสัญญาประกันภัย ส่วนวันที่สิ้นสุดก็จะเป็นวันครบรอบหนึ่งปีของวันนั้นในปีถัดไป ขณะที่เวลาสิ้นสุด ผู้รับประกันภัยมักจะกำหนดเป็นเงื่อนไขสำเร็จรูปไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกรมธรรม์ประกันภัย

สำหรับกรมธรรม์ประกันภัยบางประเภท แม้ระยะเวลาเอาประกันภัยจะเริ่มตั้งต้นไปแล้ว แต่ก็ยังมีได้เริ่มต้นความคุ้มครองเลยก็ได้ เป็นต้นว่า กรมธรรม์ประกันภัยอุบัติเหตุเดินทาง กำหนดเงื่อนไขระยะเวลาการเดินทางว่า

“ความคุ้มครองให้เริ่มต้นตั้งแต่วันที่เอาประกันภัยเดินทางออกจากที่อยู่อาศัย เพื่อการเดินทางนั้นและดำเนินต่อเนื่องกันไปจนกระทั่งผู้เอาประกันภัยเดินทางกลับถึงที่อยู่อาศัย”

ดังนั้น “ระยะเวลาความคุ้มครอง” กับ “ระยะเวลาเอาประกันภัย” อาจมีความหมายต่างกันได้ แต่ระยะเวลาความคุ้มครองจะต้องไม่เกินกว่าระยะเวลาเอาประกันภัย

1.7 ชื่อหรือชื่อของคู่สัญญาประกันภัย คือ ชื่อของผู้รับประกันภัย ในฐานะคู่สัญญาประกันภัยฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้รับประกันภัยที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และเป็นผู้ออกกรมธรรม์ประกันภัยด้วย

1.8 ชื่อหรือชื่อของคู่เอาประกันภัย คือ ชื่อของผู้เอาประกันภัย ซึ่งอาจเป็นบุคคลคนเดียว หรือกลุ่มบุคคลร่วมกัน หรือนิติบุคคลก็ได้ ในฐานะคู่สัญญาประกันภัยอีกฝ่ายหนึ่ง

1.9 ชื่อของผู้รับประกันภัย ถ้าพึงจะมี ผู้รับประกันภัย คือ ผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือจำนวนเงินตามที่ตกลงกันจากผู้รับประกันภัย ดังนั้น หากผู้เอาประกันภัยประสงค์จะรับค่าสินไหมทดแทน หรือจำนวนเงินชดเชยให้ตัวเอง รายการนี้จะไม่ มี เพราะกฎหมายบัญญัติว่า ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้

³ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 3 “สัญญาสำเร็จรูป” หมายความว่า สัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะทำในรูปแบบใด ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำมาใช้ในการประกอบกิจการของตน

แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยประสงค์จะโอนสิทธิในการที่จะรับชำระค่าสินไหมทดแทน หรือจำนวนเงินดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่น แทน จะต้องระบุชื่อของบุคคลนั้นลงในรายการนี้ เพื่อที่ผู้รับประกันภัยจะได้ทำการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือจำนวนเงินดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง ถูกคนต่อไป ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 วรรคสี่กับวรรคห้าว่า

“คำว่า “ผู้รับประกันภัย” ท่านหมายความว่า บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือรับจำนวนเงินใช้ให้
อนึ่งผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยนั้น จะเป็นบุคคลคนหนึ่งคนเดียวก็ได้”

อย่างไรก็ดี ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิที่จะถอดถอน แก้ไข เปลี่ยนแปลงผู้รับประกันภัยนั้นได้ตลอดระยะเวลาเอาประกันภัย เว้นเสียแต่ผู้รับประกันภัยนั้นได้แสดงเจตนาขอรับสิทธิดังกล่าวต่อผู้รับประกันภัยแล้ว

1.10 วันทำสัญญาประกันภัย คือ วันที่สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นจากการที่มีคำเสนอกับคำสนองถูกต้องตรงกันระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัย และก่อให้เกิดภาวะผูกพันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายนับแต่บัดนั้น เป็นต้นไป

1.11 สถานที่ และวันที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัย ปกติสถานที่จัดทำกรมธรรม์ประกันภัย ได้แก่ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ หรืออาจเป็นสำนักงานสาขาของผู้รับประกันภัยก็ได้ หากได้มีการมอบอำนาจให้สาขาออกกรมธรรม์ประกันภัยได้ สำหรับวันที่ทำกรมธรรม์ประกันภัยนั้น อาจจะเป็นวันเดียวกันกับวันทำสัญญาประกันภัย หรือภายหลังวันทำสัญญาประกันภัยก็ได้ เพราะผู้รับประกันภัยอาจไม่สามารถจัดทำกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยได้ในทันที

นอกจากรายการต่างๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในทางปฏิบัติ กรมธรรม์ประกันภัยยังอาจมีรายการอื่นๆ ที่จำเป็นด้วยก็ได้ เช่น คำนิยาม ข้อยกเว้น เงื่อนไข เป็นต้น

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการกฎหมายและกฎระเบียบ สมาคมประกันวินาศภัยไทย. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก https://www.tgia.org/legal/index-TH_9
- คำวินิจฉัยประธานศาลอุทธรณ์. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.tanaiyim.com/14750414/คำวินิจฉัยประธานศาลอุทธรณ์>
- จิตฤดี วีระเวสส์. (2555). *สรุปหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อภิโชติ
- จิตติ ดิงศภัทย์. (2559). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ชาญณรงค์ ปรานจิตต์. *ลักษณะของคดีผู้บริโภค*. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก www.lawweb-service.com/lawsearch/consu2.pdf
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2548). *ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: ประกันภัย พร้อมด้วยกฎหมายคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- _____. (2556). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ธานี วรภัทร์. (2558). *กฎหมายว่าด้วยประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ประทีป ทับอรรถานนท์. *ปัญหาทางกฎหมายบางประการในสัญญาประกันภัย*. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก https://www.tgia.org/upload/file_group/9/download_1016.pdf
- ประมวล จันทร์ชีวะ. (2555). *เอกสารประกอบการบรรยายวิชา NL602 การประกันภัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. สถาบันประกันภัยไทย.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับ Update ล่าสุด). สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/ป03/ป03-20-9999-update.pdf>
- พจนานุกรมศัพท์ประกันภัย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม). (2560). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2558). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรุงสยามพับลิชชิ่ง จำกัด.
- พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 (ฉบับประมวล). สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www1.oic.or.th/upload/nonlifeinsurance/download/37-1585.pdf>
- พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/76/76-20-2551-a0001.pdf>
- พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2560, จาก <http://law.longdo.com/law/551/>
- พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 (ฉบับประมวล). สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก <https://www.etda.or.th/files/1/files/26.pdf>
- มนต์ชัย ชนินทรลีลา. *วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคโดยสังเขป*. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก www.iadopa.org

- มนู รั้ววัฒนกุล. (2557). เอกสารประกอบการบรรยายวิชา NLA701 ชั้นตอนและกฎหมายสำหรับสินไหมทดแทน. สถาบันประกันภัยไทย.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2560). กฎหมายแพ่งพิสดาร เล่ม 3 (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: หจก. แสงจันทร์การพิมพ์.
- ศันนัทภรณ์ โสทธิพันธ์. (2559). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- สุนทร เปลี่ยนสี. (ม.ป.ป.). แนวคิดใหม่ทางละเมิดในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก web.krisdika.go.th/data/activity/act224.pdf
- อดิสร พิพัฒน์วรพงศ์. (2550). เอกสารประกอบการบรรยายวิชา NL103: การประกันภัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. สถาบันประกันภัยไทย.
- อายุความสิทธิเรียกร้อง. (2560). สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2560, จาก http://wichianlaw.blogspot.com/2017/04/blog-post_30.html
- อำนวยการ สุภเวชย์. (2551). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991.
- _____. (2558). ปัญหาข้อกฎหมายว่าด้วยประกันภัยที่บุคลากรประกันภัยควรรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- Black's Law Dictionary* (8th ed.). (2004). สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2560, จาก http://landingbook.co/blacks_law_dictionary_a_blacks_law_dict_9_e_hardcover.pdf
- Thailand Law Library by Siam Legal. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560, จาก <http://library.siam-legal.com/thai-civil-and-commercial-code/>